

W.S. Kuniczak

MARSZ

MARSZ

WYDANIE KSIĄŻKI W.S. KUNICZAKA

WSPARLI FINANSOWO:

**STOWARZYSZENIE RAJD KATYŃSKI – PAMIĘĆ I TOŻSAMOŚĆ
ODDZIAŁ CHICAGOWSKI FUNDACJI KOŚCIUSZKOWSKIEJ
FIRMA – STATION J.E. PRODUCTION AND PUBLISHING LLC**

PONADTO DONACJE ZŁOŻYŁY NASTĘPUJĄCE OSOBY:

JACEK KAWCZYŃSKI, KOMANDOR STOWARZYSZENIA RAJD KATYŃSKI

ELŻBIETA KŁOSKOWSKA-KAWCZYŃSKA,

WŁAŚCICIELKA FIRMY STATION J.E. PRODUCTIONS AND PUBLISHING LLC

JAMIE I STEPHEN KUŚMIERCZAK, CZŁONEK ZARZĄDU FUNDACJI

KOŚCIUSZKOWSKIEJ W NOWYM JORKU

NASTĘPUJĄCY CZŁONKOWIE ZARZĄDU ODDZIAŁU CHICAGOWSKIEGO

FUNDACJI KOŚCIUSZKOWSKIEJ:

JAN BROŻYNA, LIDIA FILUS, ANDRZEJ I MAŁGORZATA PAWLUSIEWICZ,

EWA RADWAŃSKA, JOANNA RUDNICKA I MARIA ZAKRZEWSKA,

A TAKŻE JAN PŁACHTA, CZŁONEK ORGANIZACJI CHICAGO SOCIETY

W.S. KUNICZAK

MARSZ

w przekładzie
JULIUSZA KYDRYŃSKIEGO

KRAKÓW 2023

© Copyright by Wiesław Stanisław Kuniczak, 2023
© Copyright for Polish translation by Juliusz Kydryński, 2023
© Copyright for the Polish edition by Księgarnia Akademicka, 2023

Recenzja: prof. dr hab. Krzysztof Dybciak, UKSW; prof. dr hab. Zofia Zarębianka, UJ
Edycję opracowali: Ewa Modzelewska-Opara, Bogusław Dopart
Redakcja: Michalina Knapik, Dawid Klimowski
Projekt okładki: Marta Jaszczuk

ISBN 978-83-8138-912-9

Na okładce wykorzystano fragment obrazu *Na zesłanie w Sybir* Witolda Pruszkowskiego (Legion Młodych Polek)

Książka dofinansowana przez Stowarzyszenie Rajd Katyński – Pamięć i Tożsamość oraz Oddział Chicagowski Fundacji Kościuszkowskiej

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

MOJEJ MATCE

W.S. Kuniczak, 16 sierpnia 1990.
Fot. Czesław Czaplński

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE. PODZIĘKOWANIA.....	13
SYNTEZA WOJENNYCH LOSÓW O POWIEŚCI W.S. KUNICZAKA <i>MARSZ</i>	19
BIBLIOGRAFIA.....	35
CZĘŚĆ PIERWSZA. PAŹDZIERNIK.....	39
Droga.....	41
Dwór.....	63
Las.....	93
CZĘŚĆ DRUGA. LISTOPAD.....	115
Katarzyna.....	117
Abel.....	147
Katarzyna.....	165
Mendeltort.....	189
Katarzyna.....	221

INTERLUDIUM	241
Pociąg w grudniu	243
CZĘŚĆ TRZECIA. ROK TYSIĄC DZIEWIĘĆSET	
CZTERDZIESTY	271
Major	273
Czarodziej	311
Katarzyna	345
Abel	359
Mendeltort	383
CZĘŚĆ CZWARTA. W DZICZY	419
Czarodziej	421
Katarzyna	439
Czarodziej	471
Buntownik	491
DRUGIE INTERLUDIUM.....	513
Czas zabijania	515
CZĘŚĆ PIĄTA. ZMARTWYCHWSTANIE	547
Przywódcą swego ludu	549
Katarzyna	557
Czarodziej	565
Sposób Kobzy.....	579
CZĘŚĆ SZÓSTA. TYSIĄC DZIEWIĘĆSET CZTERDZIESTY	
PIERWSZY	609
Mendeltort	611
Abel	653
Katarzyna	677
Abel	707
Zorza polarna	745
TRZECIE INTERLUDIUM	777
In memoriam.....	779

CZĘŚĆ SIÓDMA. POD WŁASNYMI SZTANDARAMI	833
Katarzyna	835
Mendeltort	857
Katarzyna	887
CZĘŚĆ ÓSMA. W MIESIĄCU NISAN	923
Abel	925
PODZIĘKOWANIA	947
NOTA EDYTORSKA	955

Do dzisiaj aktualne pozostają słowa tłumacza *Marszu* – Juliusza Kydryńskiego, który kilkadziesiąt lat temu podkreślał, że do smutnych paradoksów naszej współczesnej historii należy nieznanostwo w Polsce uznanej za granicę twórczości Wiesława Kuniczaka, poświęconej najtragicznieszym dziejom naszego narodu. Sam Autor zaznaczał, iż „źródłem nieustającej ironii” pozostaje fakt, że napisana przez niego trylogia wojenna, dzieło o tak polskiej tematyce, zostało opublikowane w 17 językach, z wyjątkiem polskiego właśnie. To wyjątkowe przedsięwzięcie literackie, przedstawiające walki Polaków na najważniejszych frontach II wojny światowej, „swoista synteza polskich losów wojennych”, stanowi niewątpliwie *opus magnum* w twórczości Kuniczaka, które przyniosło Autorowi sławę „Hemingwaya polskiego Września”. Przyrównywano go m.in. do Tolstoja, Pasternaka czy amerykańskiego pisarza wojennego Johna dos Passosa.

Wiesław Kuniczak uważał *Marsz* (1979) za najważniejszą część swojej trylogii. Jak wspominał, pracował nad powieścią dziesięć lat. Przedstawił w niej obraz sowieckiej okupacji oraz formowanie armii generała Andersa. Krytycy byli zdania, że Kuniczak w opisach łagrów nie ustępuje Solżenicynowi, a „szczytowy punkt jego arcyzmu” widzieli w ukazaniu zbrodni katyńskiej, której nikt wcześniej nie opisał w podobny sposób – dzień po dniu, godzina po godzinie.

Dzięki współpracy z Ohio State University, który przekazał badaczom z Uniwersytetu Jagiellońskiego maszynopis autoryzowanego przez Kuniczaka przekładu *Marszu*, oraz pomocy Polonii Amerykańskiej mogła powstać niniejsza edycja, będąca pierwszym wydaniem *Marszu* w języku polskim. Mamy nadzieję, że wprowadzi ona to cenne dzieło do obiegu polskiej humanistyki, wniesie do badań nad prozą XX wieku oryginalną problematykę, przyczyni się do poszerzenia wiedzy na temat literackiej spuścizny Kuniczaka i do umiejscowienia jej w komparatystycznej perspektywie, a przede wszystkim pozwoli Autorowi zająć należne mu miejsce w powojennej historii literatury polskiej.

Strzelanie było głośne, wyraźne. Eksplozje były łatwe do rozpoznania. Ten inny dźwięk można było zidentyfikować jako śpiew. Oczywiście, będą teraz śpiewać w tonących barkach. Wszyscy będziemy śpiewać. „Jeszcze Polska nie zginęła”, zapewniał go hymn, „póki my żyjemy”. Nie może zginąć, ponieważ jest ideą i marzeniem. A my, Polacy jakiegokolwiek wiary, klasy, kategorii i każdego innego sztucznego podziału klasyfikującego ludzkość, odnawiamy się w każdej generacji dzięki temu nieśmiertelnemu marzeniu. (...) Wątpił, czy ktokolwiek usłyszał, gdy zaczął śpiewać, ponieważ śpiewali wszyscy. Szereg za szeregiem, przymarznieni do siebie nawzajem na pokładzie dziko kołyszącej się barki, oficerowie stali, śpiewając.

(fragment powieści *Marsz*, przedstawiający zatopienie barek z polskimi oficerami na Morzu Karskim)

<https://akademicka.pl>

